

УДК 378.6

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-2.35>**Ю. С. Славінська**аспірант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ІКТ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ

Статтю присвячено аналізу можливостей ІКТ та обґрунтуванню необхідності їх впровадження у професійну підготовку майбутніх лікарів-стоматологів. На основі аналізу стандарту вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» в галузі знань «Охорона здоров'я» виявлено, що особливе місце серед загальних компетентностей майбутнього лікаря-стоматолога посідають навички використання ІКТ. Зазначено, що ІКТ у вищих медичній освіті на факультетах стоматології є важливим складником успішного навчання студентів, їхньої професійно орієнтованої самореалізації, у процесі якої відбувається усвідомлення студентами належності до обраної професії, відповідності професійним стандартам, важливості визнання в професійній сфері. Показано, що у медичних вищих майбутні стоматологи використовують ІКТ у навчанні, викладанні, самостійній роботі студентів-стоматологів. З'ясовано, що використання ІКТ у навчальному процесі дає змогу змінювати характер навчальної діяльності студентів-стоматологів, урізноманітнювати, активізувати їхню самостійну роботу, підвищувати інтерес до їх використання, формувати навички професійного (клінічного) мислення, інтелектуальну готовність сприймати аналізовані проблеми, навички самостійно поповнювати свої знання і професійно розвиватися. Аналіз міжнародного досвіду показав, що одним із кращих і перспективних способів підвищення рівня медичного обслуговування, розширення можливостей щодо доступності та якості медичних послуг населенню є впровадження телемедицини, що дає підставу говорити про необхідність широкого застосування сучасних мережевих технологій у навчально-виховному процесі закладів медичної освіти. Виявлено, що авторитетними джерелами для професійного розвитку як студентів, так і професійних лікарів-стоматологів є професійні віртуальні об'єднання лікарів-стоматологів, основні завдання яких – підтримувати одне одного у професійній діяльності та створювати комфортні умови праці для кожного лікаря-стоматолога. Визначено, що збір, опис, зберігання та оброблення великої кількості інформації стає головним джерелом конкурентоспроможності сучасного лікаря-стоматолога. Доведено, що ІКТ сьогодні є засобом професійно орієнтованої самореалізації майбутніх лікарів-стоматологів у освітньому процесі в закладах вищої медичної освіти.

Ключові слова: професійно орієнтована самореалізація, засоби ІКТ, лікар стоматолог, оброблення інформації, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Сьогодні цифрові технології стали базою для створення нових продуктів, цінностей, властивостей і, відповідно, основою отримання конкурентних переваг на освітньому ринку. Відбувається «цифровий перехід» від свого роду «аналогових» систем і процесів індустріальної економіки та інформаційного суспільства до «цифрової» економіки та «цифрового» суспільства. Рушійною силою цифрової економіки є людський капітал, тобто знання, таланти, навички, вміння, досвід, інтелект людей.

З метою інтеграції у світові процеси у 2016 році Кабінет Міністрів України презентував проєкт «Цифровий порядок денний України до 2020 року» («Digital Agenda for Ukraine 2020»), а 17 січня 2018 року на засіданні Уряду було схвалено Концепцію та План дій розвитку цифрової економіки в Україні до 2020 року. Документ визначає ключові політики, першочергові сфери, ініціативи та проєкти «цифровізації» України на найближчі 3 роки: розвиток цифрової інфраструктури – широкосмуговий Інтернет має бути по всій

території України; цифровізація освітніх процесів і стимулювання цифрових трансформацій у системі освіти, медицині, екології, безготівковій економіці, інфраструктурі, громадській безпеці, на транспорті тощо [1].

Стрімке поширення «цифрових» технологій робить цифрові навички тих, хто навчається, ключовими серед інших навичок. Уміння працювати із «цифровими» технологіями поступово стає постійним і необхідним для майбутніх фахівців, зокрема лікарів-стоматологів. Завданням медичної стоматологічної освіти є підготовка фахівця, здатного розв'язувати складні завдання та проблеми у сфері стоматології та охорони здоров'я або у процесі навчання та виконувати професійну діяльність лікаря-стоматолога [2]. Життя та здоров'я пацієнта мають бути основними людськими та професійними цінностями майбутнього лікаря-стоматолога.

Сучасна стоматологічна допомога потребує активного, динамічного, мобільного лікаря, який не лише володів би високим рівнем знань,

умінь, практичних навичок і способів мислення у своєї галузі, але й був би здатним до опанування новітніх науково-технічних досягнень, інформаційно-комп'ютерних технологій (далі – ІКТ), саморозвитку, професійного самовдосконалення і, як наслідок, професійно само реалізувався би в обраній професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Динамічний розвиток ІКТ, впровадження концепції навчання «протягом життя», орієнтація на використання мобільних пристроїв у навчальній і професійній діяльності змінюють інформаційний простір університету, пов'язаний із професійною діяльністю майбутніх лікарів. З огляду на це використання ІКТ у вишах медичної освіти, зокрема, на факультетах стоматології, є важливим складником успішного навчання студентів, їхньої професійно орієнтованої самореалізації, у процесі якої відбувається усвідомлення студентами належності до обраної професії, відповідності професійним стандартам, важливості визнання в професійній сфері, адекватної оцінки власних сильних і слабких сторін, можливостей самовдосконалення, потенційних зон удач і невдач; розуміння про специфіку роботи у майбутньому.

Розвиток ІКТ-технологій та їх використання в освітніх методиках на сучасному етапі розвитку суспільства розглядаються такими зарубіжними і вітчизняними науковцями, як В. Биков (мобільно орієнтоване середовище, відкрита освіта), Р. Гуревич (сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання), М. Кадемія, М. Козяр, Н. Кройг, С. Сисоєва, О. Спирін, Є. Полат (інтеграція сучасних освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій та їхній вплив на формування професійних компетенцій, підготовку фахівців із новим типом мислення), В. Поляков (формування інформаційного освітнього середовища), та іншими. Питання формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх лікарів досліджувалося науковцями, а саме такими, як: А. Добровольська (концептуальна модель формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів у процесі вивчення дисциплін природничо-наукової підготовки), С. Мисловська (основні напрями використання ІКТ у медичній освіті), Л. Войтенко, Н. Лобач, Г. Мороховець, М. Мруга, У. Василичин (методологічні аспекти формування інформаційної культури як необхідної умови формування компетентності лікаря-інтерна), Л. Ляхоцька (електронне навчання лікарів), Л. Манюк (використання електронних соціальних мереж під час підготовки майбутніх лікарів до професійної діяльності та фахової комунікації), та іншими.

Проте, незважаючи на посилену увагу науковців до проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх лікарів, залишається низка важли-

вих для теорії й практики вищої медичної освіти питань, пов'язаних із впровадженням ІКТ у професійну підготовку майбутніх лікарів-стоматологів.

Мета статті – на основі аналізу можливостей ІКТ обґрунтувати необхідність їх впровадження у професійну підготовку майбутніх лікарів-стоматологів; розкрити напрями використання ІКТ як інструменту навчання, засобу інформаційної підтримки навчання та інструменту професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У стандарті вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» в галузі знань «Охорона здоров'я» перелічено загальні компетентності майбутнього лікаря-стоматолога: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності, здатність застосовувати знання у практичній діяльності, навички використання ІКТ, здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел, здатність до адаптації та дії в новій ситуації, вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатність бути критичним і самокритичним, здатність працювати в команді. Особливе місце серед перелічених компетентностей посідають інформаційні та комунікаційні технології. ІКТ сьогодні є засобом розвитку інтелектуальних і творчих здібностей студентів, являють собою потужний інструмент мотивації та розвитку особистості тих, хто навчається.

Одним із видів навчальної діяльності в закладах медичної освіти є лекція, яка спрямована на первинне оволодіння знаннями. Лекція забезпечує теоретичну основу навчання, розвиває інтерес до навчальної діяльності та конкретної навчальної дисципліни, формує у студентів орієнтири для самостійної роботи над курсом. Застосування викладачами мультимедійних лекцій для викладення теоретичного матеріалу дає змогу змінити способи передачі навчального матеріалу, які традиційно здійснюються під час лекції. У мультимедійних лекціях, крім статистичних слайдів, на яких подано різні форми демонстрації (текст, фотографії, схеми, рисунки тощо), додаються фрагменти відеофільмів, які включають, наприклад, клінічні випадки, практичну демонстрацію опрацювання дії на фантомі з докладними покроковими коментарями, стоматологічні операції та інше. Фактичний матеріал мультимедійної лекції складається з досягнень і досвіду світової, вітчизняної медицини, особистого досвіду лектора, кафедри і базового лікувального закладу та включає різноманітні джерела інформації й бази даних: електронні журнали зі стоматології, архіви наукових конференцій, медичні бази даних досліджень, обговорення клінічних випадків, довідкових баз із лікарських препаратів, знайомство з діагностичною і терапевтичною інформацією та новітнім стоматологічним обладнанням тощо.

Студенти, крім аудиторних лекцій, мають можливість самостійно вивчати матеріал із теми, використовуючи відеолекції, які розміщені на професійних стоматологічних порталах та на YouTube у мережі Інтернет. Наприклад, на українському навчальному порталі «Навчальний центр Аполлонія» подано велику кількість відеолекцій провідних стоматологів України: Станіслава Гераніна «Філософія ендодонтичного лікування» з відеодемонстраціями всіх етапів ендодонтичного лікування, майстер-класи кращих стоматологів України, клінічний курс із художньої реставрації зубів, інтенсивний фантомний тренінг про білу естетику в реставрації зубів тощо [3]. Отже, крім підвищення наочності, мультимедійна лекція сприяє створенню такої емоційної атмосфери, яка пробуджує у студентів інтерес до об'єкта вивчення, заохочує процес пізнання, створюючи належні умови професійно-орієнтованої самореалізації студентів і формування професійних умінь і навичок.

Особливістю викладання дисциплін для студентів-стоматологів є наявність великої кількості практичних навичок, як клінічних, так і лабораторних (технічних), які мають бути опрацьовані на практичних заняттях для кращого сприйняття матеріалу. Тому на практичних заняттях широко впроваджуються різноманітні моделі, муляжі, тренажери, віртуальні симулятори та інші технічні засоби навчання, які дають змогу тією чи іншою мірою достовірності моделювати процеси, ситуації та інші аспекти професійної діяльності медичних працівників: планування лікування зубів, моделювання форми зуба, діагностика захворювань зуба за фото, рентгенівськими знімками, відео тощо.

Максимальну наближеність до реальних умов роботи лікаря з абсолютною безпекою для здоров'я пацієнта можна відтворити за допомогою спеціальних тренажерів-симуляторів у вигляді робочого місця лікаря-стоматолога, які мають робочий блок, що імітує стоматологічну установку та дає змогу підключати модель голови для проведення опрацювання клінічних навичок, зокрема препарування зубів та іншого. Ці тренажери-симулятори зазвичай мають комп'ютерне оснащення та можливість запису, що дає можливість проводити роботу над помилками і повторювати клінічні етапи до досягнення успіху та формування професійних навичок.

Одним із перспективних напрямів вирішення практичних завдань у стоматології є застосування методів комп'ютерного моделювання, CAD/CAM технології та комп'ютерної навігації, наприклад, під час проведення реконструктивно-відновних втручань на щелепно-лицевій ділянці. Комп'ютерне моделювання в щелепно-лицевій хірургії базується на дослідженні віртуальних тривимірних моделей кісток і м'яких тканин, побудо-

ваних за даними спіральної або конусної комп'ютерної томографії (КТ) з високою роздільною здатністю. Сучасні програмні комплекси для аналізу томографічних зображень дають змогу візуалізувати внутрішні анатомічні структури, оцінити їхні розміри і взаємне розташування, детально вивчити їхні морфологічні особливості та навіть деякі фізіологічні характеристики. Важливо зазначити, що отримані зображення (віртуальні моделі) мають дуже високий ступінь роздільної здатності та дають змогу диференціювати тканини з мінімальними структурними відмінностями, вивчати як кісткові, так і м'які тканинні структури, а також є основою для впровадження сучасних систем автоматизованого проєктування (CAD/CAM технологія) у клінічну практику [4]. За такого навчання студенту надається можливість не тільки опрацьовувати навички, допускати і виправляти помилки, але й аналізувати ситуацію та робити висновки. Нині найбільшою проблемою під час викладання клінічної дисципліни є відсутність у клініці індивідуальної забезпеченості студентів тематичними пацієнтами. Тож такі тренажери-симулятори дають змогу планувати навчальний процес незалежно від наявності або відсутності пацієнтів на занятті [5]. До переваг симуляційного тренінгу належать такі:

- клінічний досвід у віртуальному середовищі без ризику для пацієнта;
- знижений стрес під час перших самостійних маніпуляцій;
- необмежена кількість повторів для опрацювань навичок;
- опрацювання дій за рідкісних патологій і таких, що загрожують життю;
- частину функцій викладача бере на себе віртуальний тренажер;
- розвиток як індивідуальних умінь і навичок, так і здатності командної взаємодії;
- об'єктивне оцінювання досягнутого рівня майстерності [6].

На основі сучасних інформаційних технологій створюються системи дистанційного навчання (Moodle, Claronline, ATutor, SharePointLMS, Live@EDU та ін.). Студент отримує персональний доступ до такої системи, який забезпечує йому можливість користуватися в будь-який зручний для нього час поданими і розміщеними навчальними матеріалами у різних форматах (текст, аудіо, відео, посилання на навчальні ресурси, комп'ютерні тести та інше). Водночас він отримує сервіси для комунікації (чат, форум, глосарій та інше) з іншими студентами, викладачами, фахівцями-стоматологами. Використання дистанційних навчальних курсів дає змогу викладачеві: стандартизувати навчальний контент, організовувати та управляти навчально-пізнавальною діяльністю студентів, індивідуалізувати навчання; студентам

дає можливість: звертатися до багатьох джерел навчальної інформації, займатися у зручний для них час, зручному місці й темпі, витратити більше зусиль і часу на складні та важливі для нього теми з метою поглибленого опрацювання, збільшувати його творчий та інтелектуальний потенціал завдяки самоорганізації, прагнення до знань, уміння володіти ІКТ і самостійно приймати відповідальні рішення.

Популярним, доступним та ефективним способом отримання доступу до навчання у найкращих світових ВНЗ є масові онлайн-курси (Massive open online courses – MOOC). Сьогодні є безліч платформ MOOC: www.futurelearn.com, www.edx.org, www.novoed.com, www.coursera.org тощо, серед яких є і український аналог – www.prometheus.org.ua. Доступ до матеріалів курсу в більшості платформ є безкоштовним. Записавшись на курс, можна прослухати всі лекції, попрактикуватись у виконанні певних завдань і за додаткову оплату отримати сертифікат про свої здобутки та підвищити престиж свого резюме. У широкому переліку курсів, що запускаються мало не щодня, можна знайти ті, що відповідають тематиці різних галузей медицини – від теоретичних дисциплін (анатомія, фізіологія, гістологія, громадське здоров'я) до різних практичних напрямів (анестезіологія, невідкладні стани, психіатрія тощо). Отже, онлайн-курси – це не тільки можливість поглибити свої знання та покращити свою професійну майстерність, гарний інструмент комунікації з фахівцями різних галузей в усьому світі, це також перспективний шлях розвитку та осучаснення медичної освіти.

З метою наближення змісту та рівня української медичної додипломної та післядипломної освіти до міжнародних стандартів підготовки лікарів було вирішено включити американські комп'ютерні тести щодо оцінювання студентів та інтернів.

Проведення такого оцінювання дає змогу виявити та озвучити проблеми, наявні в навчальних програмах ВНЗ, і, відповідно, змінити або покращити освітню програму підготовки з урахуванням міжнародних вимог і проаналізованих проблемних моментів. Тести мають стоматологічну спрямованість, допомагають розвинути клінічне мислення і застосувати отримані знання з гістології, цитології, ембріології в практичній діяльності лікаря-стоматолога.

Міжнародний досвід показує, що одним із кращих і перспективних способів підвищення рівня медичного обслуговування, розширення можливостей щодо доступності та якості медичних послуг населенню є впровадження телемедицини. До телемедицини належать дистанційні медичні консультації, консилиуми, контроль фізіологічних параметрів організму пацієнта, проведення діагностичних і лікувальних маніпуляцій,

обмін результатами обстеження пацієнта, інші медичні послуги, а також медичні відеоконференції, відеосемінари, відеолекції, що здійснюються у вигляді обміну електронними повідомленнями з використанням телекомунікацій. Це дає підстави говорити про необхідність широкого застосування сучасних мережевих технологій у навчально-виховному процесі закладів медичної освіти. Мережеві технології особливо важливі, оскільки вони уможливають безпрецедентне різноманіття нових і «відкритих» форматів для поширення інформації.

Інформація стає головним джерелом конкурентоспроможності сучасного лікаря-стоматолога (стоматологічні журнали, конгреси, симпозиуми, конференції, форуми, виставки, салони, майстер-класи, курси, семінари, лекції та інші стоматологічні заходи, блоги, вікі). Збір, опис, зберігання та оброблення мережевих даних дає можливість отримувати цінну інформацію для використання в навчальному процесі та професійній діяльності. Уміння працювати з інформацією та її аналізувати – це можливість першим отримувати цінні професійні «інсайти», тобто бути більш конкурентоспроможним.

Лікаря-стоматолога для навчання, обміну досвідом, постановки діагнозу або проведення консультацій використовують відеоконференції (синхронні та асинхронні). У межах навчального процесу доцільно використовувати вебінари або вебсемінари – on-line заходи, що проходять у мережі Інтернет, в процесі якого кожен учасник може перебувати на своєму робочому місці за комп'ютером. Вебінари дають змогу проводити онлайн-презентації, зустрічі, тренінги, синхронно переглядати сайти, відеофайли і зображення, спільно працювати з документами і додатками (Word, Excel і ін.). У вебінарі можуть брати участь від одного до декількох сотень студентів (та інших учасників), з них один або кілька виступають у ролі ведучих вебінару. Вебінари можуть бути спільними і містити в собі сеанси голосувань і опитувань, що забезпечує повну взаємодію між студентами і ведучим. Використання вебінару у навчальному процесі дає змогу студентам розвивати та освоювати нові знання й уміння; спілкуватися з викладачем або з професійними фахівцями; обговорювати проблемні питання у режимі реального часу у групі студентів; показувати на екрані різні форми демонстрації додаткового матеріалу; знімати психологічні бар'єри, пов'язані з публічністю процесу навчання, сприяти глибокому зануренню у процес навчання, досягненню ефективних результатів, а також не прив'язують учасників вебінару до певних часових рамок.

Велику роль на шляху реформування, а саме щодо регулювання розвитку стоматологічної галузі, відіграють професійні віртуальні об'єд-

нання лікарів-стоматологів. Вони дуже популярні у мережі Інтернет і є авторитетними джерелами для професійного розвитку як студентів, так і професійних лікарів-стоматологів. Основні завдання професійних об'єднань – підтримувати одне одного у професійній діяльності та створювати комфортні умови праці для кожного лікаря-стоматолога. Всі об'єднання мають свої інформаційні ресурси у мережі Інтернет: вебсайти, сторінки в соціальних мережах (Telegram, Facebook, LinkedIn, MySpace), вебсервіс Instagram, професійні блоги стоматологів та інші. Використання мережевих ресурсів професійних віртуальних об'єднань лікарів-стоматологів сприяє появі нових можливостей для пізнання, відповідно, збільшуючи потенціал студентів, здатних самореалізуватися.

Уведення інформаційних технологій у повсякденну практику лікарів-стоматологів приводить до корінних змін в організації їхньої праці. Для повсякденної роботи лікаря-стоматолога та медичного персоналу, контролю якості медичної допомоги, аналізу поточної лікувально-профілактичної роботи, обліку пацієнтів, моніторингу показників стану здоров'я пацієнтів у стоматологічних поліклініках впроваджуються медичні інформаційні системи. Ці системи зберігають, обробляють і керують великою кількістю різних даних. Зростаюча доступність електронних даних дає студентам-стоматологам і практикуючим лікарям більш широкі можливості для повторного використання клінічних даних для досліджень і підвищення якості лікування пацієнтів.

Висновки. Аналіз практичної значущості цифрових технологій для формування професійної самореалізації майбутніх лікарів-стоматологів показав, що одна з основних тенденцій, яка визначає сучасного лікаря-стоматолога, пов'язана з цифровізацією, технологізацією практичної медицини та медичної науки. У стоматологічній вищій освіті ІКТ використовуються у навчанні, викладанні, самостійній роботі студентів-стоматологів.

Використання ІКТ у навчальному процесі дає змогу змінювати характер навчальної діяльно-

сті студентів-стоматологів, урізноманітнювати, активізувати їхню самостійну роботу, підвищувати інтерес до їхнього використання, формувати навички професійного (клінічного) мислення, інтелектуальну готовність сприймати аналізовані проблеми, навички самостійно поповнювати свої знання і професійно самовдосконалюватися.

Підвищення якості підготовки студентів для успішної професійно орієнтованої самореалізації в умовах європейської конкуренції неможливе без створення сучасної матеріально-технічної та науково-дослідної бази на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаної літератури:

1. Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/0B8Oa6Q2zKDSN2Q2MnNjd1NXa0U/> (дата звернення: 02.01.2020).
2. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-svita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/221-stomatologiya-magistr.pdf> (дата звернення: 02.01.2020).
3. Навчальний центр Аполонія. URL: <https://www.radlinsky.com.ua/> (дата звернення: 02.01.2020).
4. Computer-aided design and manufacturing and rapid prototyped nanoscale hydroxyapatite/polyamide (n-HA/PA) construction for condylar defect caused by mandibular angle ostectomy / J. Li, Y. Hsu, E. Luo et al. // *J. Aesthetic Plast. Surg.* 2011 Aug. Vol. 35(4). P. 636–640.
5. Артьоменко В.В., Семченко С.С. Симуляційне навчання в медицині: міжнародний та вітчизняний досвід. *Одеський медичний журнал*. 2015. № 6. С. 67–74.
6. Лісовий В.М., Капустник В.А. та ін. Загальні проблеми та перспективи застосування симуляційних методів освіти. *Симуляційне навчання в системі підготовки медичних кадрів*: матеріали навч.-метод. конф., присвяч. 212-й річниці від дня заснування ХНМУ. Харків: ХНМУ, 2016. С. 188.

Slavinska Y. ICT as a means of professional self-realization of future dentists

Based on the analysis of the higher education standard in the specialty 221 "Dentistry" in the field of knowledge "Healthcare", it is revealed that a particular place among the general competencies of the future dentist is the use of computer information technology. It is noted that computer information technology in the medical education at the faculties of dentistry is an important component of successful education of students, their professionally oriented self-realization, in the process of which students become aware of belonging to the chosen profession, compliance with professional standards, the importance of recognition in the professional field. It is shown that in dental higher education, computer information technologies are used in studying, teaching and independent work of dental students. It has been found out that the use of computer information technology in the educational process allows to change the character of educational activity of dental students, to diversify, and activate their independent work, to increase interest in their use, to develop skills of professional (clinical) thinking, intellectual readiness to perceive their analyzed problems, skills knowledge and professional development. The analysis of international experience has shown that one of the best and promising ways of improving the level of health care, expanding the opportunities for

access and quality of medical services to the population is the introduction of telemedicine, which gives reason to speak about the need for widespread use of modern network technologies in the educational process of medical education institutions. It is found that professional virtual associations of dental practitioners play the authoritative sources for the professional development of both students and professional dentists, whose main tasks are to support each other in their professional activity and create comfortable working conditions for each dentist. It is proved that the collection, description, storage and processing of a large amount of information becomes the main source of competitiveness of the modern dentist. It is considered that today computer information technology is a feature of professional self-realization of future dentists in the educational process in institutions of higher medical education.

Key words: *professional self-realization, ICT-tools, dentist doctor, information processing, competitiveness.*